

Hvalfirði, 9. nóvember 2017

Umhverfisstofnun
B.t. Kristínar Lindu Árnadóttur, forstjóra
Suðurlandsbraut 24
108 Reykjavík

Athugasemdir frá Umhverfisstofnunni við Hvalfjörð við tillögu að umhverfisvöktunaráætlun fyrir iðjuverin á Grundartanga 2017 – 2021.

Ut anumhald umhverfisvöktunar

Mengunarvaldar, í þessu tilviki iðjuverin á Grundartanga, eiga ekki undir nokkrum kringumstæðum að halda utan um umhverfisvöktun vegna eigin mengunar. Slíkt er andstætt hagsmunum náttúru, umhverfis og íbúa. Umhverfisstofnunin við Hvalfjörð krefst þess að umhverfisvöktun vegna iðnaðarsvæðisins á Grundartanga verði færð í hendur þar til bærra, hlutlausra aðila. Jafnframt er vakin athygli á að það fyrirkomulag að leyfa iðjuverunum að borga vöktunaraðilum beint býður upp á vafasöm hagsmunatengsl og tortryggni í garð umhverfisvöktunar. Íslenska ríkið á að hafa milligöngu um greiðslur til þeirra sem annast mælingar og aðra þætti umhverfisvöktunar svo sem skýrslugerð, kynningar og eftirlit.

Upplýsingagjöf á rauntíma

Krafa nútímans er upplýsingagjöf á rauntíma enda býður nútíma tækni upp á það. Upplýsingar um umhverfisvöktun loftgæða þurfa að vera aðgengilegar almenningi á rauntíma. Ekkert annað er ásættanlegt. Mengunarmælingar ná engan veginn tilgangi sínum og eru nánast gagnslausar ef upplýsingar um þær eru ekki birtar fyrr en löngu eftir að þær verða til og þegar of seint er að bregðast við niðurstöðunum. Þannig hefur ástandið verið síðan iðjuverin á Grundartanga hófu starfsemi. Þess vegna gátu íbúar ekki brugðist við mengunarslysinu í Norðuráli sumarið 2006.

Allar niðurstöður mælinga frá umhverfisvöktun þurfa að vera aðgengilegar almenningi um leið og unnt er og á sama tíma og Umhverfisstofnun fær þær.

Efling loftgæðamælinga

Umhverfisstofnunin við Hvalfjörð lýsir miklum vonbrigðum með að loftgæðamælistöðin í Stekkjaráasi hafi verið tekin úr notkun og krefst þess að hún verði sett upp aftur nú þegar, utan

við mörk þynningarsvæða. Mælistöðin í Stekkjarási var eina mælistöðin sem fangaði mengun í suð-austanátt, sem er ríkjandi vindátt á svæðinu. Mælistöðin í Gröf dugar ekki í suð-austanátt. Með því að fjarlægja mælistöðina við Stekkjarás er verið að rýra lífsgæði og öryggi íbúa í nágrenninu að ástæðulausu. Það að færa mörk þynningarsvæðisins út fyrir mælistöðina í Stekkjarási kallaði á að mælistöðin yrði færð en alls ekki að hún yrði lögð niður.

Umhverfisevntingin hefur ítrekað bent á mikilvægi loftgæðamælistöðvar við Stekkjarás, til dæmis vegna vatnsból Akurnesinga en upptök þess eru aðeins steinsnar frá iðnaðarsvæðinu. Ábendingar Umhverfisevntingarinnar eru orðnar nokkuð margar varðandi þetta mál, en því miður hafa ekki fengist viðhlítandi rök fyrir því að sinna þeim ekki. Stjórn Umhverfisevntingarinnar gekk á fund umhverfissráðherra fyrir á þessu ári til að leggja áherslu á að setja þurfi upp mælistöð við Stekkjarás aftur, án tafar. Um grundvallarkröfu er að ræða varðandi umhverfisevntingun vegna Grundartanga og frá henni verður ekki hvíkað.

Það skal skýrt tekið fram að Umhverfisevntingin við Hvalfjörð hefur aldrei óskað eftir því að loftgæðamælistöðin í Stekkjarási yrði færð upp í Melahverfi, aðeins að þar yrði til viðbótar sett upp mælistöð fyrir loftgæði vegna leikskólans og íbúabyggðarinnar. Sú mælistöð þarf að mæla flúor í andrúmslofti. Svo virðist sem einhver vafi leiki á um framtíð þessarar mælistöðvar. UST þarf að taka af allan vafa um að mælistöðin í Melahverfi verði starfrækt áfram og að þar verði mældur flúor í andrúmslofti ásamt brennisteini.

Umhverfisevntingin við Hvalfjörð fer eindregið fram á að loftgæðamælir á Hálsnesi verði alltaf í rekstri, enda er enginn annar loftgæðamælir sunnan Hvalfjarðar.

Vandað loftdreifilíkan

Umhverfisevntingin við Hvalfjörð gerir athugasemd við það að iðjuverin á Grundartanga annist gerð loftdreifilíkans fyrir flúor og brennistein. Kaflinn um loftdreifilíkanið í vöktunaráætluninni er afar torskilinn. Þar er t.d. gert ráð fyrir niðurstöðum úr loftgæðamælistöðinni í Stekkjarási. Nú er búið að fjarlægja hana og þannig búið að kippa stöðum undan útreikningum framtíðarinnar.

Samkvæmt upplýsingum reynds veðurfræðings tekur athugun á loftdreifingu í Hvalfirði, sem unnt er að byggja loftdreifilíkan á, nokkur ár, með mælingum á völdum stöðum í firðinum. Slíkt verk verður ekki afgreitt með neinum áreiðanleika á hálfu til einu ári, líkt og fyrirhugað er í vöktunaráætluninni. Þetta er verkefni fyrir UST, Faxaflóahafnir og Veðurstofu Íslands sem yrði ráðgefandi aðili, ásamt e.t.v. fleiri sérfræðingum.

Sýnatökur úr ferskvatni

Sýnatökur úr ferskvatni eiga að fara fram á leysingatíma og eftir mengunarálag, mengunarslys eða óhóflegt útsleppi eins og t.d. það sem vart verður við frá Elkem með reglulegu millibili og er mjög sýnilegt. Allt umhverfið er undirlagt þegar Elkem beitir svokallaðri „neyðarlosun“ sem er hneyksli að skuli viðgangast. Það er ekki meðaltal mengandi efna sem segir alla söguna heldur fyrst og fremst mesta álagið, þegar um slíkt er að ræða. Í tillögu að vöktunaráætlun er gert ráð fyrir mælingum ferskvatns á hættuminnsta tímanum frá apríl – október. Nóg er komið af slíkum sýndarmælingum.

Flúormælingar í búfé

Eins og margoft hefur verið bent á eru ennþá engar rannsóknir til á þoli íslensks búfjár gagnvart langtíma flúorálagi.

Umhverfisstofnun getur ekki lengur komið sér hjá því að beita sér fyrir rannsókn á þoli íslenskra húsdýra, einkum hrossa og sauðfjár, á langtíma flúorálagi, enda þrjú stór álver starfrækt í landinu. Það að miða umhverfisvöktun ár eftir ár við „áætluð þolmörk“ dýranna er út í hött fyrir eftirlitsstofnun sem rekin er af íslenska ríkinu.

Þar sem mesta flúorálagið er vestan við iðjuverin sbr. mælingar Nýsköpunarmiðstöðvar og rannsókn Gyðu S. Björnsdóttur, er mikilvægt að tilnefna vöktunarbæ vegna flúors í sauðfé í stað býlisins Þaravalla sem ekki er lengur vöktunarbær. Umhverfisvaktin hefur bent á Vestri-Reyn og Ytra- Hólmi en sauðfé frá þessum bæjum gengur sumarlangt á Akrafjalli, þó ekki allt féð frá Ytra-Hólmi. Vonandi þarf ekki mörg ár til að koma öðru býli inn í vöktun í stað Þaravalla, nema að það sé ætlunin að draga úr vöktun þar sem flúormengunin er mest.

Umhverfisvaktin við Hvalfjörð krefst þess að mældur verði á svipaðan hátt og í sauðfé, flúor í beinsýnum hrossa sem hafa verið á beit/átt heima í grennd við Grundartanga. Þreifingar á liðum hrossa eru einungis tímasóun og hugmyndin runnin frá iðjuverunum sjálfum sem hafa enga hagsmuni af að til verði niðurstöður rannsóknarstofa á mælingum flúors í langlífum grasbítum.

Varðandi lið 5.2. um umhverfisvöktun á bænum Kúludalsá vill Umhverfisvaktin vekja athygli UST á að verulega mikið magn flúors er að finna í beinsýnum hrossa á þeim bæ og ástæða til að halda áfram rannsókn atvinnuvegaráðuneytisins, sjá áfangaskýrslu þess frá júní 2016, en ekki hverfa á byrjunarreit með „rútinu“ mælingar á þessu býli eins og UST virðist hafa stefnt að.

Umhverfisvaktin við Hvalfjörð bendir UST á að fjöldi hrossa er á beit inni á þynningarsvæði fyrir flúor og brennistein við Grundartanga. Þeim tilmælum er hér með beint til UST sem eftirlitsstofnunar, að tekið verði á þessu máli af festu og séð til þess að hrossunum verði komið í burtu og þynningarsvæðum lokað fyrir búpeningi.

Umhverfisvaktin við Hvalfjörð óskar eftir lýsingu á fyrirhugaðri framkvæmd rannsóknarverkefnis Umhverfisstofnunar (í samstarfi við Landbúnaðarháskóla Íslands, Matvælastofnun og Nýsköpunarmiðstöð Íslands) um mælingar á magni flúors í beinum hrossa á áhrifasvæði álvera samanborið við önnur svæði. Svarið berist sem allra fyrst.

Flúormælingar heysýna

Skilyrðislaust ætti að taka heysýni til flúormælinga hvert ár. Annað hvert ár er ekki nægjanlegt. Möguleiki á mengunarslysi er alltaf fyrir hendi og draga þarf lærdóm af slysinu í Norðuráli 2006. Engin eftirfylgni var af hálfu UST til að kanna áhrif þess á umhverfið.

„Neyðarlosun“ frá Elkem

Stöðva þarf tafarlaust svokallað „neyðarlosun“ Elkem, en það er fyrst og fremst sparnaðaraðgerð hjá iðjuverinu til að losa sig við úrgang og bitnar harkalega á nágroönum þess og umhverfinu öllu. Það er lágmarkskrafa að fyrirtækið geri ráð fyrir kostnaði við förgun úrgangs í rekstri sínum í stað þess að úða honum yfir nágranna sína.

Viðbrögð við niðurstöðum umhverfsvöktunar

Umhverfsvaktin við Hvalfjörð leggur það til að árlega fari fram mat og rýni á niðurstöðum umhverfsvöktunar og að ræddar verði lausnamiðaðar aðferðir til þess að bæta vöktunina og þar með lífs- og búsetuskilyrði fólks í nágrenni við Grundartanga. Það er til lítills að mæla mengun ár eftir ár ef niðurstöðurnar eru ekki nýttar til úrbóta. Sem dæmi má nefna að þrátt fyrir að himinháar mengunartölur hafi birst í vöktunarskýrslum hafa viðbrögð Umhverfisstofnunar lítil verið og fáar breytingar verið gerðar varðandi starfsskilyrði, mengunarvarnir, viðbragðsáætlanir o.fl. Slík rýni og vinna þarf að vera unnin með hagsmunaaðilum og lýsir Umhverfsvaktin við Hvalfjörð sig reiðubúna til slíks samstarfs.

Með ósk um faglegar undirtektir, náttúru, umhverfi og íbúum Hvalfjarðar í hag.

Umhverfsvaktin við Hvalfjörð